

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІАГНОСТИКИ В АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

*Визначено роль і основні положення фінансової діагностики в антикризовому управлінні підприємством.
The role and basic condition of financial diagnostics is defined in an crisis management of the enterprise.*

Постановка проблеми. У складних соціально-економічних умовах господарювання промислових підприємств виникають чинники зовнішнього та внутрішнього характеру, які дестабілізують їх виробничу діяльність. Кожне з вітчизняних підприємств, працюючи стабільно чи з кризовими симптомами у діяльності, повинне враховувати неминучість виникнення ризикових ситуацій, котрі можуть призвести до збоїв у його роботі. У зв'язку з цим виникає гостра необхідність розвитку підходів і методів управління кризовими підприємствами, формування системи антикризових заходів, які зможуть забезпечити стабільний розвиток підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Базові теоретичні основи антикризового управління підприємством, діагностики та основи управління підприємством в умовах кризи висвітлено в наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених: Е. Альтмана, У. Бівера, І.О. Бланка, Є. Бріггема, Н.Е. Брюховецької, Т.А. Васильєвої, А.Г. Грязнової, П.Ф. Друкера, М.О. Кизим, Т.С. Клебанової, Л.О. Лігоненко, О.В. Манойленко, Ю.В. Прохорової, Л.С. Ситник, В.А. Соколенко, О.П. Степаненко, О.О. Терещенко, Д.А. Уткіна та ін.

Діагностика є важливою складовою антикризового фінансового управління підприємством і повинна здійснюватися задовго до появи явних ознак фінансової кризи. Оскільки антикризове управління базується на результатах проведеної діагностики, саме діагностика є визначальною функцією антикризового управління, отже, в процесі вибору методичних основ антикризового управління в першу чергу необхідно приділити увагу методам проведення діагностики фінансового стану підприємства. Разом з тим, на сьогодні чітко сформульованих положень фінансової діагностики в науковій літературі немає. Це пояснюється тим, що у світовій практиці існує значна кількість різних методів проведення діагностики. Крім того, на основі аналізу основних методів проведення діагностики фінансового стану визначено, що значна кількість методів має недоліки: відсутні або недостатньо обґрунтовані граничні значення показників та розміру коефіцієнтів, що використовуються у моделях; у більшості методик автори використовують термінологію та показники, прийняті в зарубіжних моделях, однак не адаптовані до сучасних умов, які склалися в економіці України.

Постановка завдання. Відповідно до цього метою та завданням статті є систематизація основних положень фінансової діагностики в антикризовому управлінні підприємством.

Виклад основного матеріалу. Запровадження антикризового управління на підприємстві має на меті здійснення таких заходів: діагностика процесів і тенденцій, що призводять до кризових ситуацій; прогнозування виникнення, розвитку і ймовірних наслідків кризових ситуацій; завчасна підготовка на випадок виникнення надзвичайних ситуацій (антикризова профілактика); організація і координація ефективних дій для подолання надзвичайних кризових ситуацій та їх наслідків.

Діагностика в антикризовому фінансовому управлінні покликана розпізнавати та виявляти "слабкі сигнали" фінансової кризи підприємства і доповнювати таким чином профілактику банкрутства і заходи попереджувального оздоровлення. Діагностування фінансового стану та визначення ймовірності настання банкрутства на підприємстві є першочерговою складовою антикризового управління.

В процесі вибору методичних основ антикризового фінансового управління, в першу чергу, необхідно приділити увагу методикам проведення діагностики фінансового стану підприємства.

Діагностика фінансового стану та оцінки кризових симптомів підприємства повинна включати як відомі методики, а саме оцінку поточного фінансового стану підприємства, діагностику ймовірності настання банкрутства підприємства, так і доповнити їх кількісною оцінкою перспектив подальшого розвитку підприємства.

Для стабільної діяльності підприємства оцінка кризових симптомів розвитку й діагностування його фінансової кризи повинна здійснюватись задовго до прояву її явних ознак. Кризовими симптомами можна вважати будь-які ознаки чи прояви погіршення у виробничо-господарській діяльності суб'єкта господарювання, які можуть привести підприємство до стану фінансової кризи, і навіть до банкрутства. Подібна оцінка і прогноз кризових симптомів фінансової діяльності підприємства є предметом діагностики фінансової кризи.

Діагностика фінансової кризи є системою цільового фінансового аналізу, спрямованого на виявлення можливих тенденцій і негативних наслідків криз. У процесі проведення аналізу діяльності підприємства з метою виявлення ознак кризи використовується, перш за все, аналіз фінансового стану, що характеризується системою показників, які відображають наявність, розміщення і використання його фінансових ресурсів [1], оскільки фінансові коефіцієнти є основними інструментами фінансового аналізу, які допомагають встановити зв'язок між різними строками у фінансових звітах.

На основі аналізу основних методів проведення діагностики фінансового стану визначено, що значна кількість методів має недоліки: відсутні або недостатньо обґрунтовані граничні значення показників та розміру коефіцієнтів, що використовуються у моделях.

Критерієм ефективності є максимізація коефіцієнтів оцінки фінансового стану підприємства, завдяки чому буде забезпечуватись досягнення цілей антикризового фінансового управління – забезпечення фінансової безпеки підприємства, запобігання переходу підприємства до кризової зони, максимально швидкий вихід підприємства з кризової ситуації. Важливе значення при проведенні діагностики фінансового стану підприємства має вибір бази порівняння.

У теорії та практиці господарювання за базу порівняння частіше усього використовують [2]: планові значення; досягнуті значення попередніх років; максимальні (мінімальні) або середні досягнуті значення по групі об'єктів, що порівнюються; нормативні (розрахункові) значення.

Планові і досягнуті значення показників для оцінки фінансового стану підприємства не характеризують його потенційні можливості, ефективність управління їх використання; максимальні (мінімальні) або середні значення показників фінансового стану по групі порівнюваних об'єктів з тих же причин, що і планові і досягнуті значення, не можуть прийматися за базу порівняння. До того ж кожне підприємство має свої індивідуальні виробничо-технологічні, фінансові і збутові особливості, що не враховуються при даній базі порівняння.

В даний час у теорії і практиці економіки України за базу для порівняння пропонується використання значення фінансових показників, узятих із практики виробничо-господарської діяльності підприємств закордонних країн, що є необгрунтованим тому, що специфіка структури промислового виробництва й особливості функціонування і розвитку окремих галузей в економіці України й інших країн світу істотно відрізняються. Що ж є методичним замінником нормативу фінансового показника? Найбільш доцільним є використання за базу порівняння при проведенні діагностики фінансового стану підприємства розрахункових значень відповідних показників фінансового стану, який найбільше забезпечує пропорції в нормуванні руху капіталу по всіх фазах його кругообігу. Проведення діагностики фінансового стану підприємства – багатогранне явище, що характеризує повний цикл кругообігу капіталу по всіх його фазах. Проте, найчастіше необхідно мати однозначну оцінку цього процесу, що дозволить визначити напрямок його зміни. Тому будується комплексний показник фінансового стану підприємства на певний момент часу.

На сьогодні з приводу методу побудови комплексного показника у вчених не існує єдиної думки. У кожного з перерахованих методів є свої позитивні і негативні сторони. До основних методів побудови комплексного показника відносяться методи: сум; добутку; середньої арифметичної; середньої геометричної; відстаней; експертний.

Комплексна оцінка фінансового стану підприємства інтегрує результати діагностики всіх кризових факторів фінансового середовища його функціонування. Здійснення такої оцінки дозволяє: чітко ідентифікувати основні особливості розвитку кризи підприємства в розрізі окремих домінуючих сфер; виявити всі проблемні зони у фінансовому розвитку підприємства й системі управління його фінансовою діяльністю; об'єктивно оцінити здатність підприємства до нейтралізації фінансової кризи за рахунок внутрішніх можливостей; зафіксувати стартові позиції фінансової санації підприємства.

Розробка відповідного комплексного показника дасть змогу провадити ефективне антикризове фінансове управління за рахунок своєчасного виявлення негативних тенденцій у діяльності підприємства та проведення відповідно до виявленої проблеми антикризових фінансових заходів, спрямованих на відновлення нормального розвитку підприємства.

Як останнє положення фінансової діагностики виступає принцип закінченості, суть якого полягає в тому, що коли розраховані всі фінансові коефіцієнти, зроблений горизонтальний і вертикальний аналіз фінансової звітності і описані її особливості характерні для аналізованого періоду, розраховано комплексний показник фінансового стану, необхідно зробити висновки, ради яких, власне, і були виконані всі вказані вище роботи.

Підсумовуючи сказане можна зробити висновок, що основні положення фінансової діагностики мають наступний характер:

1. Зміст фінансової діагностики складає аналіз результатів діяльності підприємства.
2. Для цілей фінансової діагностики слід використовувати тільки ті показники, які є інформаційною основою для ухвалення управлінських рішень.
3. Принцип порівнянності: фінансові показники є даремними для ухвалення рішення, якщо менеджер не зіставляє їх з якимись іншими даними, що мають відношення до об'єкту діагностики.
4. Принцип тимчасової узгодженості: фінансова діагностика повинна проводитися відповідно до конкретного тимчасового регламенту.
5. Фінансова діагностика повинна закінчуватися лаконічним представленням основних висновків.

Висновки. Наведені результати розрахунків, оцінки, співставлення показників представляють інформаційний масив, що дозволяє групувати, ранжувати підприємства за визначеними ознаками, встановлювати закономірності їх розвитку, формувати базу для прийняття обгрунтованих рішень в сфері антикризового управління.

Література

1. Прохорова Ю. В. Антикризове фінансове управління підприємств: теоретичні підходи в сучасних економічних умовах / Ю. В. Прохорова // Вісн. економіки транспорту і промисловості : зб. наук.-практ. статей. – 2006. – № 15–16. – С. 100–103.
2. Кизим М. О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства : монографія / М. О. Кизим. В. А. Забродський, В. А. Зінченко. – Х. : Инжек, 2003. – 144 с.